

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн Дина Савова Манчева
 Професионално направление 2.1. Филология,
 Софийски университет „Св. Климент Охридски“
на дисертационен труд
на тема

РАЗКАЗВАЧЪТ В ХУДОЖЕСТВЕНИЯ СВЯТ НА
ПОВЕСТВОВАНИЕТО
(СБОРНИЦИ С НОВЕЛИ XIII-XVII ВЕК)

За придобиване на образователната и научна степен „доктор „
 На докторант Петя Койчева Петкова - Сталева

Нов български университет, Департамент „Нова Българистика“,
 по професионално направление 2.1. Филология
 Научна специалност „Теория и история на литературата“
 Научен ръководител: доц. д-р Анушка Леви

Рецензията е написана според изискванията на съществуващия Закон за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Новелата, възникнала в Италия в края на 13 век и просъществувала цели четири века, се възприема като една от първите ренесансова форми, оказали безспорно влияние върху развитието на цялата модерна литература. Но, докато в синхронен план ренесансовата новела през отделните векове е била в една или друга степен многократно изследвана, диахронното ѝ развитие остава все още недостатъчно проучен въпрос. А то е от значение не само при изучаването на италианската, но и останалите европейски литератури. Диахронните промени на новелата са от съществено значение и при проучване на някои общи културно-естетически процеси от съпоставителен характер. Ето защо, избраната тема засяга важен, но все още слабо осветен проблем и има безспорно дисертабилен характер.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Докторантката е формулирала ясно и точно целите и задачите на изследването си в увода на дисертационната си теза. Тя счита с основание, че разказвачът е един от основните компоненти в структурата на новелата и се спира на комплексното му присъствие, за да открие отражението му върху цялостните промени на отделните творби. Този подход позволява на Петя Петкова – Сталева да изследва развитието на новелата от все още малко проучена гледна точка и едновременно с това, придава подчертано единство на работата ѝ.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Докторантката е проучила голям брой критически изследвания, за да се запознае основно и от различни ракурси със състоянието на проблема. В библиографията са посочени 205 заглавия на италиански, английски, руски и български език. Сред тях се открояват няколко основни групи.

На първо място са конкретните проучвания по темата. Те се свързват с типологични разработки върху италианската ренесансова новела през 4-те века на нейното съществуване, както и с отделни монографии върху произведения от избрания корпус.

Петя Петкова-Сталева се е запознала и с по-обща изследвания от културологичен и изкуствоведски характер. Такива са проучванията върху литературните стилове и жанрова специфика през италианското Възраждане, върху културата, политиката и изкуството, върху ренесансовия театър и др.

Третата област от проучвания в дисертацията имат по-скоро теоретичен и методологичен характер. Те засягат анализа на повествованието и разказвача, поетиката на прозата, както и някои естетически проблеми, като поетика и реторика и т.н.

Старателно проучената критическа литература показва стремежа на Петя Петкова - Сталева не само да обхване основните проучвания по избраната тема, но и да се запознае с някои важни подходи на литературен анализ, за да ги приложи в собствената си дисертационна теза.

В процеса на работа с библиографията, докторантката проявява няколко важни качества на изследовател - усет да открие разглежданите проблеми, да ги

обобщи и постави в контекста на собствените си интереси, с цел да изведе накрая и точните изводи.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори

За по-голяма прегледност докторантката е разделила на две части цитираната в дисертационния си труд библиография.

В първата фигурират произведенията от корпуса на изследване. Петя Петкова сама е подбрала съответните произведения, като се е спряла на онези от тях, които са се наложили безспорно със своето новаторство през отделните естетически периоди на Ренесанса. С основание в корпуса са включени както първите два сборника, възприети като модели на италианската новела (*Декамерон* от Бокачо и анонимният сборник *Новелино*), така и последният, в който новелата отстъпва привилегированото си място на приказката (*Приказка на приказките*, от Джамбатиста Базиле).

Във втората част са посочени 205 цитирани или консултирани критически изследвания на италиански, английски, руски и български език. Сред тях се открояват имената на видни литературоведи, философи, литературни критици, есеисти от Древността до днес, като: Аристотел, Ролан Барт, Жьонет, Изер, Ауербах, У. Еко, Цв.Тодоров и редица други. Присъствието на всички тези ерудити в библиографията, както и големият брой проучени изследвания, са знак за много добрата теоретична подготовка на докторанта.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

И тук авторката е подхождала с необходимата прецизност, съобразно собствените си задачи. Тя поставя в обектива на изследването си един конкретен тип разказвач – „писателя“, както той понякога се определя в някои от произведенията и мотивира много ясно ролята му. Самата докторантка го представя като „експлицитен“ разказвач, който заема сякаш привилегировано място сред останалите разказвачи, тъй като се свързва с „писменото слово“, с цялостната структура на сборника и компенсира с присъствието си дори липсата понякога на здраво свързана в структурно отношение новела.

Съвсем основателно Петя Петкова-Сталева се насочва към воденото от този тип разказвач повествование и изгражда до голяма степен теоретичния модел на изследването си под влияние на основните наратологични теории на 20 век. Това са: руският

формализъм от 20-те години на 20 век, френският структурализъм, семиотичната школа в Тарту, немската естетика на рецепцията, разсъжденията на У. Еко за читателя, американската и френската наратологии и др.

Структурата на дисертационния труд в размер от 318 страници, отговаря на творческата задача на докторантката. Той е изграден от две основни части – теоретична и аналитична. В първите две глави са изложени широко застъпените теории за разказвача и читателя, както и характеристиките и жанровите особености на новелата. Третата и четвъртата част са приложение на методологията в конкретния анализ.

Тази организация на научната теза успешно съчетава теоретичния модел на анализ с емпиричните изследвания, както и движението на проучването от общото към частното.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Петя Петкова – Сталева подхожда критично към отделните методологични идеи. Тя внася свои собствени уточнения и откроява онези от тях, които ще ѝ бъдат полезни при съответния анализ. Макар че тези бележки на места леко натежават, те показват отличното владение на конкретните теории от докторантката и умението ѝ да ги подчинява на своите изследователски цели и задачи.

Авторката има основание да определи възприетите в работата си методи като семио-структурални, тъй като повечето анализи са подчинени именно на тях. Но едновременно с това, тя често свързва особеностите на естетическото развитие през Ренесанса, както и някои характерни черти на новелите в разглеждания корпус, със социо-историческия и културологичен контекст в разглежданите периоди. Така методологията на разработката включва в себе си елементи на социологическата и културологическа критика и фактически надхвърля първоначалните по-тесни граници на структурализма и наратологията. Считаю, че този интердисциплинарен характер на методологията, възприет конкретно в работата, отговаря още по-пълно на задачите и целите на труда.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Събирането, анализирането и тълкуването на емпиричните данни в дисертацията е изцяло дело на докторантката.

Петя Петкова-Сталева е изградила свой собствен корпус, въз основа на точно определени и ясно формулирани критерии. Той включва 28 сборника с новели на италиански език, създадени от 15 писатели между 13 и 17 век. По своята големина, както и по балансираното разпределение на новелите по векове, корпусът има напълно представителен характер. А това, от своя страна, придава достоверен и надежден характер на изводите от изследването.

Прочитът на новелите през призмата на разказвача е също избран от докторантката подход на изследване. Той ѝ позволява да подчини анализите си на една единна, но многоаспектна гледна точка.

Присъствието на повествователя в ренесансовите творби е изследвано на широка основа – с оглед целта и задачите на повествованието, по отношение на експлицитния читател/слушател и читателската аудитория, във връзка с повествователната и комуникативна ситуация, с текстуалната структура на новелата, с автобиографичните елементи и номинална определеност, с мястото на действие и т.н.

Петя Петкова-Сталева свързва разказвача - писател и с отношението между устен разказ/писмено повествование, което откроява и една от съществените черти на жанра на новелата.

Въз основа на този многостранен и детайлен анализ, докторантката достига до интересни изводи. Те показват някои основни тенденции в развитието на новелата, както и етапите на постепенното ѝ заглъхване – засилваща се диалогичност, растяща достоверност и тенденция към разрушаване на чисто фикционалната атмосфера, отдалечаване от първоначалния модел и доближаване до нови литературни форми като приказка, поучителна беседа, философски разговор.

Изследванията са направени с вещина и с отлично познаване на литературните проблеми – обект на анализ. Много добро впечатление прави умението на авторката да прави кратки обобщения и изводи след прочита на отделните новели, често със съпоставителен характер, за да открие настъпилите в тях промени.

Работата е написана на ясен български език. В труда са включени и някои схеми, които допринасят за прегледния му характер.

8.Описание на приносите:

Приемам напълно изведените в заключението изводи, които потвърждават работната хипотеза и приносния характер на работата.

- Дисертационният труд е първо по рода си цялостно изследване върху развитието на италианската ренесансова новела в продължение на 4 века.
- Диахронният прочит на ренесансовата новела е направен от нова гледна точка и въз основа на собствено изграден корпус.
- Направен е обстоен анализ на отделните компоненти в ренесансовата новела, свързани с жанровата ѝ специфика, структура, повествование и начин на функциониране.
- Представен е статутът на разказвача в ренесансовата новела като важна обединяваща фигура както в композиционно, така и в смислово отношение.
- Докторантската теза запознава българския читател с непознати за него ренесансови новели и автори.

Дисертацията е дълго осмислян труд и плод на години самостоятелна работа.

Авторефератът в размер на 55 стр. отговаря напълно на съдържанието дисертационната теза и предава коректно съдържанието.

9.Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

Докторантката е посочила 8 публикации по темата на дисертацията, с което се надхвърлят необходимите изисквания за допускане до защита. Статиите и студиите са печатани в специализирани университетски издания и списания.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава).

Петя Петкова-Сталева има магистърска степен по италианска филология, завършена в СУ „Св. Климент Охридски“, както и стажове и специализации в Италия. Тя е дългогодишен преподавател в НБУ, има над 20 публикации в специализирани издания, множество участия в национални и международни конференции, ползва се с уважението на студентите и преподавателите. Тя е коректна в отношенията си с всички колеги, много е взискателна към себе, известна е със своята прецизност, добронамереност и скромност.

Мнения, препоръки, бележки

Трудът на Петя Петкова-Сталева е сериозно научно изследване с приносен характер, което приемам напълно. Бих предложила някои дребни структурни промени при публикация на труда.

Считам, че работата би станала още по-стегната, ако се махнат голяма част от бележките под линия или се намали големината им. В този си вид поясненията под линия, макар и полезни, понякога много натежават и усложняват четенето.

Трудът би спечелил ако се махнат и дългите двойни цитати – на италиански и български език, като се остави единствено българския превод.

Заклучение

Монографията *Разказвачът в художествения свят на повествованието* (сборници с новели 13 – 17 век) е оригинално изследване върху важен, но все още слабо проучен проблем, изследван от недостатъчно познат досега ъгъл и с оглед на нов корпус. Работата отговаря на всички изисквания за докторска теза и приканвам почитаемото жури да присъди на Петя Койчева Петкова-Сталева образователната и научна степен доктор, по професионално направление 2.1 филология.

14.8.2023 г.

Проф.дфн Дина Манчева

